

BELUSZKY PÁL:

ERŐS VÁR A MI VÁRMEGYÉNK?

(Hozzászólás Tóth József meditációjához)

Erős a csábítás, hogy csatlakozzunk TÓTH JÓZSEF meditációjának alap-gondolatához, nevezetesen: „A termelőerők fejlődése során, objektív folyamatok eredményeként kialakuló területi egységek a termelőerők fejlődése jövőjének befolyásolásakor mint adekvát térbeli egységek felhasználhatók, figyelembevételükkel a termelőerők fejlődése meggyorsítható.” Ha ugyanis „így áll(na) a helyzet”, akkor a társadalmi földrajz legsajátabb feladatán, a társadalmi tér felosztásán munkálkodva egyúttal közvetlenül szolgálhatjuk a közjót is („a tudomány váljék termelőerővé!”). Másrészt jónevű tudományos iskola s „középszintű elmélet” képviselőjének is érezhetjük magunkat, hisz a földrajzi és igazgatási térfelosztás közelítése régi óhaja a hazai geográfiának is. MARKOS GYÖRGY már 1952-ben úgy vélte: „Elvileg kimondhatjuk, hogy a közigazgatási és a gazdasági egységeknek egybe kell vágniuk, a gazdasági és közigazgatási egységek határai nem keresztezhetik egymást”.¹ KRAJKÓ GYULA elutasította ugyan azt az álláspontot, miszerint „... a gazdasági rajon mint alap, meghatározza a közigazgatási beosztást, mely vitathatatlan felépítmény”, de fel fogása szerint a gazdasági körzetek és a közigazgatási egységek között „... a szocialista társadalomban törvénné válik az egység, az azonosság”.² KÖSZEGI LÁSZLÓ 1964-es megfogalmazása talán még közelebb áll a meditáció szerzőjéhez: „... a gazdasági körzetek és az igazgatási beosztás egysége egyik sarkalatos elve a szocialista rajon-elméletnek, éppen a gazdasági körzetesítés aktív szerepét, a gazdasági fejlesztés realizálását tartva szem előtt”.³ Az idézetek sorát hosszan folytathatnánk; legyen elég befejezésül magát TÓTH JÓZSEFET citálni: „Elméletileg vitathatatlanul ésszerű követelmény, hogy a tágabb értelemben vett termelés és az államigazgatási szervezet területi egységeinek határa egybeessék, és ezt oly módon kell megvalósítani, hogy az államigazgatási területi struktúra a gazdaság térbeli egységeihez alkalmazkodjék.”⁴ (A pontosság kedvéért megemlítjük, hogy az idézett szerzők többnyire utalnak a kétféle térfelosztás összehangolásának gyakorlati nehézségeire; KÖSZEGI L. is felveti: „Ellentmondás jelentkezik ... nálunk abban, hogy ezt az elvet csak a gazdasági körzetesítés egyéb alapvető elveinek mellőzése esetén tudnánk kielégíteni.” TÓTH JÓZSEF pedig rámutat, hogy a termelés területi egységei folytonosan változnak, a közigazgatási beosztás viszont viszonylagos állandóságot igényel. Ezért „... a kettő pontos területi azonossága ... csak időleges lehet ...”)

Ráadásul a „másik oldal”, a közigazgatástudomány szakemberei „engedtek”

a rábeszélésnek, s hosszú évek óta közülük sokan hasonló nézeteket vallanak, mint a rajonírozás geográfus hívei. Legyen elég e helyütt csak HENCZ AURÉL véleményét idézni — „A fejlődés a különböző szintű gazdasági régió és igazgatási egység határainak megfelelő összehangolását kívánja meg.”⁵ — s egy felsőoktatási tankönyvre hivatkozni, melyben a BERÉNYI SÁNDOR, MADARÁSZ TIBOR, TOLDI FERENC szerzőhármasság úgy vélte, hogy „... az ország legnagyobb természetes tájegységei az egyre inkább kifejlődő gazdasági körzetek, az ún. régiók... A régiók — kifejlődésük esetén — az állami területi beosztást befolyásoló természetes egységek lesznek”.⁶ Úgy is tűnhet tehát, hogy a Szerző javaslatára — a 19 megye helyett 4 régió — megértett az idő, legalább is a tudomány „szintjén”.

(S itt ki kell térnünk a közigazgatás hagyományos területi beosztásában a közelmúltban bekövetkezett változásokra, a járások megszüntetésére, a városkörnyékek kialakítására. Hisz ez az aktus egyrészt a közigazgatási beosztás „sérthetőségét” bizonyítja, másrészt a geográfikum diadalaként is értékelhető, amennyiben deklarálta is egy valós térszerkezeti elemre, a város-falu közötti kapcsolatokra — a középfokú vonzaskörzetekre — kívánta alapozni a középszintű igazgatási beosztást. E változásokat a geográfia eddig kevés figyelemre méltatta; vélhetően közrejátszik e közömbösségben a városkörnyékek *tartalmában* bekövetkezett változás is. Az eredetileg tervezési, fejlesztési, pénzügyi, ellátási, igazgatási, *önkormányzati* egységnek elképzelt — s így fontos gazdasági-társadalmi térszerkezeti egységgé, földrajzi egységgé váló — városkörnyék általánossá tételekor alapvető tartalmi módosuláson esett át, tulajdonképp „fél-szintté” szerényedett, miután egyetlen kötelező funkciója a hatósági ügyintézés maradt. Minden egyéb társulás önkéntes, s a városkörnyékek határaitól, központjaitól független (is lehet). Ez az igazgatási beosztás és a térszerkezeti egységek megfelelésének jelentőségét alaposan csökkenti, mint ahogy csökkenti az így kialakított egységek „igazgatási” kohézióját is. Mindebből fontos tanulság, hogy az igazgatási téregységek feladatai, működése, tartalma *messzemenően befolyásolja a közigazgatási egységek s a térszerkezet viszonyát.*)

Az elmondottak ellenére jelen sorok írójában számos *kétely* támadt a regionális közigazgatás megvalósíthatósága kapcsán.

Elviccelném a dolgot, ha most azt írnám: e kételyek sorában az első, hogy az ország térszerkezete nem osztható régiókra; a többi ennek folyománya. A helyzet — általában is, meg a vitacikkben írtakhoz képest is — sokkal bonyolultabb. Mindenesetre e sorok írója számára egyértelmű: mint ahogy a *társadalmi munkamegosztás is igen bonyolult rendszer*, annak „területi vetülete”, a *földrajzi munkamegosztás is az.* (A fenti megfogalmazás is megengedhetetlenül szimplifikál persze, mert a földrajzi munkamegosztás nem egyszerűen vetülete a társadalmi munkamegosztásnak, hanem számos elemével *része* is annak; így pl. a város-falu közötti munkamegosztás jellegzetesen földrajzi, ám a város-falu közötti különbségeket kialakító *intézményi hierarchia* a társadalmi munkamegosztás része is.) Az *ágazatokon belüli* munkamegosztás, az *ágazatok közötti* munkamegosztás épp úgy létrehozza területi egységeit (pl. a mezőgazdaság egyes termelvényeinek termőtájai, az agrártermelés „komplex” körzetei, körzet-típusai, üdülőkörzetek stb.), mint a lakó- és munkahelyek közötti, a *városok és falvak* közötti differenciálódás (ingavándorlási körzetek, vonzaskörzetek), újabban a falvak és falvak közötti „hierarchizálódás”. Se szeri, se száma a speciális

téregységeknek (pl. a búcsújáróhelyek vonzáskörzetei). S mindezen területi egységeket taxonómiailag, hierarchikusan tagoltak. *Nem beszélhetünk tehát általában a területi munkamegosztás téregységeiről* – ilyenek nincsenek. Megkísérélhetünk gondolati úton, gondolati sémákkal rendet teremteni e kuszaságban – mely kuszaság különösen akkor válik majd áttekinthetetlenné, ha „egyetlen síkba” préseljük a sokféle térszerkezeti elemet –, *különböző szempontok alapján*, mint pl. a *hasonlóság elve*, a *belső kohézió maximálása*, a kapcsolat-háló metszéseinak minimalizálása a hártmegvonáskor, a *taxonómiai síkok kitüntetett kezelése* stb.

Igy több-kevesebb sikerrel megállapíthatók a városok „vonzásterületei” (noha egy-egy terület vonzáskörzet-rendszere maga is igen bonyolult; gondoljunk arra, hogy egy város különböző intézményeinek vonzásköre eltérő kiterjedésű, intenzitású, hogy egy-egy falu többfelé vonzódhat egy funkción belül is, hogy a magasabb hierarchikus szintű városok vonzáskörzete rátelepszik az alacsonyabb szintűre, és így tovább); *egy-egy ágazat, alágazat termelési körzetei* (szénbányászati körzetek, történeti borvidékek stb.), kisebb-nagyobb „homogén” – a hasonlóság alapján kialakítható – *térségek*, melyeket esetenként a közvetlen kölcsönhatások és közös okok következtében több „ágazat” homogén téregysége alkot, más szóval több szempontból is hasonlóság tapasztalható (pl. a Cserehát sovány erdőtalajain, irtványain kis lélekszámú falvak alakultak ki, maradtak fenn; az alacsony színvonalú mezőgazdaság, az életkörülmények alacsony szintje, az egyoldalú agrárjelleg, a forgalmi elzártság következtében nagyarányú az elvándorlás, hasonlóan alakulnak a demográfiai folyamatok stb.).

Kételmerül fel viszont az ún. komplex gazdasági körzetek (rajonok) létével kapcsolatban. „A körzetkutatás a definitív termeléssel foglalkozik, és ennek területi egységeit közvetlenül, a termelés specializációján, a termelési vertikumok térbeli megjelenésén, a kooperációs kapcsolatokon keresztül közelíti meg”⁷ – fogalmazta meg jó tíz évvel ezelőtt a gazdasági körzetek lényegét TÓTH JÓZSEF szerzőtársaival. Csakhogy a gazdaságban – s nemcsak az iparban! – olyan technológiai-szervezeti változások zajlottak le, melynek nyomán épp a termelési vertikumok, a termelési kapcsolatok lokalizálása lehetetlen, illetve nem szorítható valamely területi egység keretébe, hisz minden termék útja más és más, s jellegzetes sűrűsödési góccokat nem alkotnak, nincs mód a kohézió „maximálására” bizonyos körzet-rendszerekben. Az imént elfogyasztott tejszínes krémsajt – nem túl bonyolult termék! – például a Csongrád megyei Tejipari Vállalat kisteleki üzemében gyártották, a Zala megyei Tejipari Vállalat (!) csomagolta, s – többek között – Budapesten árusították. „Aki ezen elgondolkozik, s ügyel rá, hogy gondolatai ne kalandozzanak összevissza, hanem helyes irányba haladjanak, nagy igazságoknak jöhet a nyomára” – mondhatjuk erre ÖRKÉNNYEL.

Vagyis a társadalmi munkamegosztás százféleképp „vetül” a térre (most ne térjünk ki rá, melyik térre), s a közigazgatási célra leginkább használhatónak tűnő területi egység, a komplex gazdasági körzet feltehetően nem létezik, de legalábbis nem határolható el. Ez lenne alapvető ellenérvünk a szerző meditációinak eredményére.

1. Csakhogy a „meditáció” itt „csúszhat”: a Szerző által ajánlott négy régió – Központi körzet, Észak-Magyarország, Dunántúl, Alföld – elkülönítése ugyan kézenfekvő, ezek azonban nem „klasszikus” gazdasági körzetek, nem felelnek meg a

hagyományos követelményeknek, definícióknak. Nem véletlen, hogy a mediténs is csak azt hangsúlyozza, hogy „A régiók lényege a 'mátság', a többi régiótól való lényegi eltérés.” Ilyen értelemben létező térszerkezeti elemnek kell elfogadnunk a régiókat — l. előbb —, illetve pontosabban a homogén (hasonlósági alapon kijelölt) térségek egész taxonómiai rendszerét (az al- és felvégtől kezdve Göcsejen, a Dunántúli domborságon át a Dunántúlig, majd tovább legalábbis Európáig). Csakhogy ezen térségeknak *nem szükségszerű velejárója, jellemzője pl. a kohézió* (s a kohézió forrásai, a termelési vertikumok régióin belül maradó zárt kapcsolatrendszere, kiépült belső közlekedési hálózat stb.). Nincs ez másként Észak-Magyarországgal vagy az Alfölddel sem, noha kétségtelen, hogy mennél nagyobb egy térség, annál több belső kapcsolatrendszer kialakulására van lehetőség. *Nincs e régióknak egyértelmű központjuk sem*, vagy több is, de ezek közigazgatási székhelynek aligha alkalmasak; lehet-e a Dunántúlt Pécsről igazgatni, különösen ha már nem lennének megyék? Másodrendű kérdésnek tűnik, de egyrészt, ha a közigazgatást akarjuk elcsábítani, olyasmit kell ajánlanunk, ami ízlésének megfelel, másrészt az egyértelmű központ hiánya tovább gyengíti a „régio” kohézióját. (Megjegyezzük, hogy egy község-középfokú város-(környék)-régio(központ) igazgatási tagolás nem felel meg a településhálózat „természetes” hierarchiájának, amelyben a megyeszékhelyek s egy-két középváros a közigazgatási szerepkörtől függetlenül is kiemelkednek a középfokú központok sorából, s ezt a hierarchikus szintet, az ahhoz tartozó vonzáskörzetet regionális igazgatás esetén is megtartanák.) Vagyis: a javaslatba hozott régiók *a termelésnek, a társadalmi folyamatoknak nem kitüntetett téregységei*, kohéziójuk csekély, központjuk nincs, belső közlekedési hálózatuk kiépítetlen — mivel csavarjuk hát el a közigazgatás fejét?

2. Az érdekképviseléssel — válaszol a szerző. A területi érdek ma nem tud „manifestálódni”, felaprózódva, megyei érdekként jelentkezik s így „lényegesen meggyengülve tudnak érvényesülni”. A régiók viszont „... a megfelelő intézményrendszer birtokában artikulálni tudnák érdekeiket, amelyek a fejlesztési eszközök elosztásában, az egységes területfejlesztési szemlélet és gyakorlat meghonosításában, az ágazati allokációk befolyásolásában ragadhatók meg elsősorban.” De vajon létezik-e „dunántúli érdek” meg „alföldi érdek”? Van e közös érdeke a balatonparti üdülőtelpnek, a zselici kistalvoknak, a tatabányai iparvidéknek, a nyugatmagyarországi műemlékvárosoknak? Aligha.

Az persze igaz, hogy bizonyos gazdasági, gazdaságpolitikai vagy akár társadalompolitikai döntések hordereje egyik régióban nagyobb lehet, mint a másikban. A vaskohászat veszteségeinek sorozatos annullálása (mely döntés nagyobb összegeket juttatott évente egy-egy területnek, mint a halmozottan hátrányos helyzetű területek támogatására létrehozott alapra jutó 5 éves összeg!) például elsősorban „Észak-magyarországi érdek”, semmiképp alföldi. Észak-magyarországi érdek lenne persze pl. a kistalv rendbetétele vagy a Hegyalja rekonstrukciója, rehabilitációja is, s a vaskohászatnak juttatott adományokból ez megoldható is lenne. Mi is akkor igazán Észak-Magyarország érdeke?

Az is igaz, hogy egy-egy „ügy” — pl. a Balaton környezetvédelme — regionális felvállalása eredményesebb lehetne, mint ha 2–3 megye képviseli azt. Aztán persze az is igaz, hogy ha egy országban a megtermelt javak jórésze újraelosztásra kerül (nemritkán szubjektív döntések, ágazatok, területek tradicionális preferálása, „bázisszem-

lélet", „tervalkú", lobbizás, „maradványelv" alapján), akkor *területi érdeké lehet* az elosztás során a sikeres érdekérvényesítés — a konkurrensok rovására természetesen. Regionális érdek tehát, hogy az Alföld vagy a Dunántúl többet „kapjon" a közből, mint a vetélytárs. A Szerző — kinek rokonszenves alföld-pártisága közismert — talán azt reméli, hogy egy *Alföldi Régió* eredményesebben vívhatná meg csatáját — ne ragadtassuk el magunkat: tervalkúját — a „központtal", mint Szolnok, Békés, Csongrád, Hajdú s a többiek külön-külön. Csakhogy akkor „ellenfele" sem Komárom vagy Somogy lenne, hanem a *Dunántúli Régió*. Cseber helyett veder?

Vagyis: nehéz általában régió-érdeket találni; a legnyilvánvalóbb régió-érdek — regionális harc a központi javakért — sem biztos, hogy jobb érdekérvényesítőt nyer a régióban mint a megyében, ha az ellenfél is régió. Nem az *elosztás gyakorlatán kellene-e inkább változtatni?* A szubjektívizmust, a bázisszemléletet, a ködbe vesző eredetű preferenciákat, a lobbikat stb. háttérbe szorítani? Egyáltalán: a paternalista adás-kapást, az úraelosztás mértékét csökkenteni? Végül még egy kérdés e ponthoz: ha mégis úgy találatik, hogy van régió-érdek, ennek érvényesítése érdekében a területi beosztás (többek között a közigazgatás) egészét hozzá kell rendelni? Nem oldható ez meg valamely más intézményrendszerrel („Alföldi Kamara")?

3. El kell ismerni, hogy az államigazgatás „saját logikával" (is) rendelkezik, saját céljai, szemlélete, feladata, *fejlődési útja van*. A közigazgatás álma nem az (enyhébben: nem csak az), hogy „megfeleljen" az ország térszerkezetének. A közigazgatás tendenciáit — legalábbis rövid távú javaslat esetében — nem hagyhatjuk figyelmen kívül. Márpedig az államigazgatás jelenlegi elképzelései, rövid távú célkitűzései *egyesen tagadják a regionális igazgatást*. Az államigazgatás jelenlegi elképzeléseinek központjában a helyi tanácsok — városi, községi tanácsok — önállóságának, önkormányzati jellegének további erősítése áll. Ezért lett olyan a városkörnyék tartalma, amilyen. Ezért nem túl távoli cél a *kétszintű igazgatás bevezetése*. Viszont másfélezer tanács és négy régió — ez az igazgatási modell ma elképzelhetetlen. A meditáns ugyan nem bíbelődött a javaslat igazgatási, irányítási tartalmával, annyi azonban vélhető, hogy háromszintű igazgatásra gondol: a helyi igazgatásra, a (korrigált) városkörnyékekre és a 4 régióra. A korrekcióval egyetérthetünk (a „helyi érdek" által kikényszerített mesterséges városkörnyékek — mórakalmi, tiszakécskei, sarkadi, dunakeszi stb. — felszámolása), de tisztán kell látnunk: a megyék esetleges megszüntetése esetén a városkörnyékek funkciói, hatásköre gyökeresen megváltozna, *át KELLENE venniök a megyék számos funkcióját*, e feladatokhoz feltehetően testületet kellene rendelni (tanács!), *önálló szakigazgatási szervet létrehozni* (ma a városi, nagyközségi tanácsok látják el a városkörnyéki feladatokat is), és így tovább. S akkor kérdés: nem támadna-e a 19 megye helyén 110–120 „kis megye"? Volna-e ebben a modellben érékintegráló-közvetítő-érvényesítő szerepe a városkörnyéknek? Negyven érdek, negyven érdek kontra régió-érdek?

Mindenesetre átgondolandó. S noha nyilvánvaló, hogy egy esetleges „átalakítás" irányítási, igazgatási modelljének, az egységek hatásköreinek stb. kidolgozása az illetékes szakemberek feladata, de egy ily tárgyú meditáció során legalább körvonalazni kellene az ajánlott modellt; ez némiképp próbáját is jelenthetné (l. fenn a helyi-városkörnyéki-régió-érdek tisztázatlan kapcsolatát). Mivel ez a körvonalazás nem történt meg, további kérdéseink indokolatlanok. (Csak hogy érékeltsessük a prob-

lélmák sokrétűségét: a jelenleg is „regionális” léptékű szakigazgatás — postaigazgató-ságok, MÁV-üzletvezetőségek, áramszolgáltatás hatósági ügyei stb. — betagozódná az „új” régiókba vagy sem?)

4. Akkor maradjon a vármegye? (Mellesleg az a tény, hogy a királyi vármegye előbb nemesi vármegyévé alakult, majd a polgári közigazgatás része lett s 40 éve együtt él a ma politikai-gazdasági rendszerével — életképességre vall!) Az előzőekből talán kitetszik: jelen sorok írója kételkedik abban (véli: alapos indokkal), hogy a társadalmi-gazdasági tér egyértelműen tagolható olyan egységekre, amelyek „adekvát” irányítási, igazgatási egységeket kívánnának meg. A megye sem ilyen egység; a megyék, a megyerendszer korrekciója sem hozhatna sokkal jobb megfelelést, *ilyen indokkal tehát feleslegesnek tartok valamiféle átszervezést* (ami nem jelenti bizonyos területátcsatolásokat jogosulatlanságát!). De nem valódi egység a régió sem. Így tehát valaminő területi-tartalmi átszervezés indoka és rendezőelve nem földrajzi lenne, hanem irányítási, igazgatási, politikai stb. Addig maradjon a megye? Maradjon, a „földrajz” nem tagadja létét.

Jómagam inkább *tartalmi, szervezési változásokat tartok szükségesnek*, s e változások a geográfikum szerepét is befolyásolják. Példa erre a városkörnyékek tartalmának módosulása s ennek következményeként a városkörnyék és a térszerkezet viszonyában bekövetkezett változás. E tartalmi változásokat itt módszeresen sorra venni nincs módunk. Néhány példa, illetve alapelv:

A közigazgatás ma túldimenzionált; a megye része a túlcentralizáltságnak. A közigazgatás a gazdaságirányítás, fejlesztés stb. számos feladatát felvállalja. A piaci mechanizmusok általánosabbá válása számos kérdést megoldana.

Ma egy megyehatáron lévő kenyérgyár fejlesztése gondot okozhat a megyei gazdának, ha a kenyérgyár székhelyén más megyében lakó, de mindenre képes vevők is megjelennek. „Én fizessek, más megye egye meg?” — mondja — a jelen rendszerben talán jogosan — az illetékes. S esetleg a megye közepén „fejleszt”, ahol nagyobb biztonságban van a megtermelt zsemle, kifli. Vagy szorgalmazni kezdik az „együttműködést”: ha a szomszéd megye hozzájárul a fejlesztéshez X forinttal, nekik is jut a kenyérből. Csakhogy a szomszéd kifejti: a határ másik szakaszán viszont tőlük szívárogo ki a hurka és a töpörtyű, tehát ők is elvárják a kompenzációt. Nehéz kérdések ezek, nem is nagyon „megy” az együttműködés. A geográfus — a geográfától megfertőzött közigazgató — viszont azt tanácsolja: vegyük figyelembe a zsemle és a töpörtyű-vásárlók ide-oda utazását — persze, persze: mozgásterét —, igazítsuk ki a megyehatárokat, kevesbednek a gondok. Dehát oly nehezen mérícskélhető ki, hogy annyit adjunk, amennyit kapunk, különben sem ildomos csereberélni a megyénket ... ez a megoldás sem megy. És lesz megyehatármentiség, mint gond. Ha viszont a kereskedelmünk az lenne, aminek a kereskedelemnek lenni kell, s nem „ellátási kötelezettség”, áruk elosztója stb., a helyzet alapvetően megváltozna: a pékek elégedetten dörzsölnék kezeiket: „Lám, még a szomszéd megyebéliek is a mi kenyérünket veszik!” S a megyehatár-probléma — legalábbis keresedelmi téren — máris a múlté lenne. A példázat elmondható az egészségügyi ellátás állampolgári jogának és a szabad orvosválasztás összekapcsolásának következményeiről és sok másról. Az is nyilvánvaló, hogy ha a „megye” — a megye formális és informális vezetése —

pozíciója megváltozik az újraelosztásban, máshogy alakul a megyehatár-mente helyzete is, meg a megye egész érdekképviselési, -egyeztetési mechanizmusa is.

Aztán: szükségszerű-e, hogy a megye szolgáljon területi kereteket az ismeretterjesztésnek éppúgy, mint a múzeumi, levéltári szervezeteknek, a közművelésnek, a temetkezési vállalatoknak, a hulladékgyűjtésnek, a gyógyszerelosztásnak és így tovább? Nem kellene-e szaporítani a számát a megyéknél nagyobb területen működő, a feladat területi vetületéhez igazodó szervezeteknek? Lásd: vízügyi igazgatás, posta, MÁV, bányaműszaki felügyelőség.

Ahol a helyi önkormányzat erős, s a közigazgatásra nem tapad rá az élet minden szférája — vagy viszont —, ott a közigazgatás területi beosztása számos furcsaságot elvisel s működik (l. az Egyesült Királyság grófságait). Burgenland vagy Tirol sem mintapéldája az ésszerű területszervezésnek, mégsem gondolnak reformjára.⁸ E kérdésben is igaz a tartalom és forma kölcsönhatása. Más tartalom mellett másként jelentkezik a területi beosztás kérdése is, a közigazgatás területi egységeinek kérdése is.

JEGYZETEK

1. MARKOS GY. 1952: Magyarország gazdasági körzetbeosztása. Földrajzi Értesítő, 1. pp. 582—634.
2. KRAJKÓ GY. 1961: A gazdasági körzetesítés néhány elvi kérdése. Földrajzi Közlemények, 9. pp. 223—246.
3. KÓSZEGI L. 1964: A gazdasági körzetesítés néhány problémája hazánkban. Földrajzi Közlemények, 12. pp. 1—11.
4. TÓTH J. 1978: A Dél-Dunántúl gazdasági térszerkezete. Földrajzi Értesítő, 27. pp. 205—222.
5. HENCZ A. 1973: Területrendezési törekvések Magyarországon. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest.
6. BERÉNYI S. — MADARÁSZ T. — TOLDI F. 1975: Államigazgatási jog. Budapest.
7. TÓTH J. — DÖVÉNYI Z. — MOSOLYGÓ L. 1975: A vonzásokörzetkutatások és a gazdasági körzetesítés kapcsolata. Földrajzi Közlemények, 23. pp. 347—354.
8. Megjegyezzük, hogy a hagyományos közigazgatás radikális reformja, a hagyományos egységek fölé rendelt egységek — tartomány, kerület stb. — majd mindig a centralizáló államhatalmat szolgálták, létrehozásukkal épp ez volt a cél is; l. pl. nálunk II. József kísérletét, vagy az abszolutizmus igazgatási intézkedéseit, a francia közigazgatási reformokat stb.